hoord heeft, alsmede datgene wat eigenlijk aan den Staat behoort, doch vroeger door dezen steeds aan de Gereformeerde Kerk ten gebruike werd gegeven, maar ook alle subsidiën, die na 1815 door den Staat zijn uitgekeerd aan de Gereformeerde kerk.

Nu wil de Regeering dezen toestand niet alleen handhaven, maar zelfs verergeren; want de Regeering wil nu aan de bestuurskerk al de thans genoten subsidiën verzekeren, zoodat voortaan nooit meer daarop kan teruggekomen worden dan bij grondwetsverandering, waarvoor natuurlijk 2/3 stemmen van de kiezers noodig zijn.

Ik geef volkomen toe dat zoodanig voorstel vrijspopulair kan zijn, dat er talloozen in den lande zijn, die dit een beminnelijk voorstel vinden. Evenale Lodewijk Napoleon aller harten gewonnen heeft, toen hij aan allen subsidiën gaf, wint de Regeering aller harten, wanneer zij maar veel geld en goed belooft.

§ 7. Is zij rechtvaardig?

Maar voor deze Vertegenwoordiging blijven andere vragen ter beslissing over. In de eerste plaats deze: is dat *rechtvaardig?* Mag men het straks bedoelde dilemma zóó omkeeren, dat men zegt: wij zullen niet geven aan allen, ook niet aan niemand, maar alleen aan degenen, die niet trouw blijven aan de belijdenis, en wij zullen het geld en goed juist onttrekken aan hen, die wel trouw aan de belijdenis blijven. Men kan om dat trouw blijven aan de belijdenis natuurlijk lachen, en zeggen: het is hun eigen schuld; waarom zoo exclusief te zijn! Maar zij die van die belijdenis zijn kunnen niet anders. Wanneer men ziet dat de belijders van den Hervormden godsdienst de kerken en goederen, waaraan zij van hunne jeugd af verbonden geweest zijn, verlaten; alle traktementen loslaten, en, omdat de Staatsuniversiteiten geene predikanten meer opleiden, geschikt voor hunne kerken, zelven eene Universiteit stichten om daarin te voorzien; voorts dat zij breken met zooveel, waaraan zij gehecht waren en met velen die hun dierbaar zijn, dan moet men niet denken dat men dat precies doet voor zijn genoegen, maar men doet het uit diepe overtuiging, omdat men niet anders kan. En die overtuiging is dezelfde die de Gereformeerden onder de Republiek bezielde, dus juist zij aan wie de kerkelijke goederen werden toegekend. Want, men vergete het niet, wij hebben nooit eene Protestantsche kerk gehad en zullen die nooit krijgen, omdat het een onding is. Wij hebben eene Gereformeerde kerk, evenals er is eene Luthersche, maar een Protestantsche kerk heeft er nooit bestaan en zeer zeker niet onder de Republiek.

§ 8. Is zij staatkundig?

Ik vraag in de tweede plaats: Is het *staatkundig* om onder het volk eene bron van voortdurende twisten te laten bestaan; staatkundig, dat eene Regeering die neutraal beweert te zijn, partij kiest voor eene belijdenislooze tegen eene belijdende kerk; staatkundig, kerkelijke goederen toe te kennen juist aan personen die voor het meerendeel het minst belangstellen in de kerk, althans haar het minst bezoeken, en die bovendien, in het algemeen genomen, tot de meest gefortuneerden behooren, terwijl de menschen die men berooft die kerken veel meer bezoeken en in den regel minder met aardsche goederen gezegend zijn? . . . .

Hierop valt de heer Lieftinck spreker in de rede en zegt: Dat is in de laatste tijden niet gebleken.

Terstond hernam de heer Lohman:

De heer Lieftinck zegt dat dit in de laatste tijden niet zou gebleken zijn, maar hij zal mij genoegen doen met mij de adressen op te geven van de zeer rijke lieden die zich bij de Gereformeerde kerk aansluiten, want die adressen kunnen wij best gebruiken.

Maar dit kan ik gerust verzekeren, dat tot dusver het meeste geld wordt samengebracht door lieden met kleine middelen, en dat vele kleintjes een groote maken!

§ 9. Is zij zedelijk?

In de laatste plaats vraag ik: is het *zedelijk?* Kan men ontkennen, dat de tegenwoordige toestand zeer onzedelijk is en dat de onwaarheid daardoor zeer in de hand wordt gewerkt.

Om een traktement te kunnen genieten, moet een leeraar voortdurend een anderen zin hechten aan de woorden dan de gemeente doet. Van den anderen kant moeten zij die prijs stellen op de belijdenis der kerk geweldig uitvaren tegen hen die dat niet doen, en desniettemin, om in de kerk en in het bezit van hunne positie te blijven, alles dulden wat wij zelven openlijk en krachtig hebben veroordeeld. Van moderne zijde heeft men nooit openlijk durven wegnemen de bepaling, dat de machthebbers in de kerk niet meer aan de leer gebonden zijn, maar van den anderen kant heeft de tegenpartij zich alles laten aanleunen, wat tot leervrijheid moest leiden.

Ik doe hier een beroep op Dr. Hugenholtz, een autoriteit die mag gelden voor beide partijen, omdat een man als de hoogleeraar J. H. Gunning zich met diens woorden volkomen heeft vereenigd. Dr. Hugenholtz dan zegt: »Onwaar is onze kerk in merg en been; onwaar haar toezicht op de leer, waar zij de leer niet bepalen en het toezicht niet houden kan; onwaar haar astestatiewezen, als zij verklaart dat een man wiens leer ze soms voor kettersch houdt en van wiens leven zij onkundig is, onergerlijk is in belijdenis en wandel; onwaar haar armenzorg . . onwaar haar groote woorden en haar tale Kanaäns. Ach, men gewent zich aan al deze dingen, en ik ben de eerste om met schaamte te belijden dat de gewoonte ook mijn geweten had in slaap gewiegd; men wordt onwillekeurig verstrikt in dit weefsel van leugen en convenientie, tot eindelijk de oogen opengaan, tot men gaat inzien dat, zoo ergens, dan in zake van godsdienst geldt de leuze: waarheid bovenal!"

Wij mogen deze zijde van de zaak niet over het hoofd zien, de toestand is zoo; en hij is zoo geworden niet opzettelijk, niet omdat wij dat zoo gewild hebben, maar omdat wij door den loop der feiten gekomen zijn in een verkeerden toestand ten opzichte van de goederen der kerk. Die toestand is hoogst onrechtvaardig. Laat men zich eens voorstellen welk eene verontwaardiging zoude ontstaan, indien bijv. de modernen eens openlijk en uitdrukkelijk verklaarden: de kerk zal zijn belijdenisloos, en dan, evenals thans de synodale besturen doen, ieder, die zich daaraan niet onderwerpen wilde, onverbiddelijk de kerk uitjoegen; of als aan de andere zijde het gelukte, eene wel omschreven belijdenis weer ingang te doen verschaffen, en dan alle predikanten, *die het niet met de formulieren eens waren, de kerk uitzetteden!* Maar heb ik dan niet het recht te vragen of niet soortgelijke kreet behoort op te gaan, wanneer, gelijk nu geschiedt, juist de lieden, die trouw aan hunne belijdenis blijven, de kerk worden uitgezet?

§ 10. Betere oplossing mogelijk:

En er is zeer wel eene betere oplossing mogelijk. Gaat men uit van het denkbeeld, dat de goederen aan de locale kerken toebehooren, dan is er geen het minste bezwaar bij om aan die kerken, die bij de oorspronkelijke belijdenis wenschen te blijven, haar goederen te laten; maar dan is het evenzeer waar, dat in die gemeenten, waar de door de gemeente gekozen opzieners de belijdenis hebben ter zijde gesteld, dit feit moet worden geaccepteerd, en wel kan leiden tot verbreking der onderlinge gemeenschap met andere kerken, maar niet tot ontneming van goed. Op die wijze komt men tot een zuiveren toestand. Dan moeten de traktementen betaald worden aan de verschillende kerken, onverschillig welke richting zij volgen; mits de Regeering maar de waarborgen hebbe, dat de traktementen, die aan de kerken worden uitgekeerd, besteed worden voor datgene, waarvoor zij bestemd zijn, namelijk voor het onderhoud van de predikanten.

Maar nu komt men ten slotte toch tot nog eene andere moeilijkheid. Indien men aan die kerken de traktementen geeft, dan wordt men, dunkt mij, onrechtvaardig tegenover die menschen, die in het geheel tot geen kerk hooren, die zich noch met de eene noch met de andere kunnen vereenigen. Daar hebben wij niets mede te maken, hoor ik zeggen. Daar hebben wij wel iets mede te maken, naar mijne voorstelling althans; want, gelijk ik straks zeide, de goederen waarover de overheid beschikt suo jure, daarover moet ook thans beschikt worden ten bate van *allen*, vermits de overheid aan geene richting of kerk eenige voorkeur mag geven. In 1798 had men eene solutie gevonden door van die gelden te maken een fonds voor nationale opvoeding. Dit zou misschien ook nu nog zoo kwaad niet zijn; men zou op die wijze twee quaestiën te gelijk kunnen oplossen. Men zou dat fonds voor algemeene schoolopvoeding kunnen gebruiken tot ondersteuning van de Christelijke scholen. Tegenwoordig toch beweert men, dat men uit de Staatskas nooit iets mag gebruiken ten behoeve van eene kerkelijke school of eenig kerkelijk doeleinde, terwijl men intusschen, krachten art. 168 voortgaat, in strijd met dit beginsel te handelen! Indien ook nu nog het in 1798 geopperde plan in toepassing kon gebracht worden, en de goederen, die oorspronkelijk bestemd waren voor de opvoeding van de jeugd, en dat waren de grootste, konden gebracht worden, evenals in Engeland, tot een consolidated fund, ten behoeve van het onderhoud van de scholen, onder eene speciale »denominatie," dat wil zeggen ten behoeve dier scholen, waarvan de kinderen eene zekere leer belijden, dan ware én de kerkelijke én de schoolquaestie voor een goed deel opgelost!

§ 11. De Kerk behoeft geen subsidie:

Men zal misschien zeggen dat wat ik heden betoogde een pleidooi is voor mijne richting, omdat ik zelf zal behooren tot de uitgeworpenen; maar ik stel mij niet op dat bekrompen standpunt en ik kan dit bewijzen.

Voordat er nog eenige kerkelijke quaestie was en vóór ik dien verschrikkelijken man heb leeren kennen, die nu de leider is van de beweging in onze kerk, of een van zijne werken gelezen had, heb ik zelf in een werkje, getiteld: »Gezag en Vrijheid" (1875 meen ik) en dat destijds de goedkeuring wegdroeg van velen die mij nu uitwerpen, geschreven: »Eene kerk die subsidiën behoeft, heeft geen reden van bestaan meer. Niet de aard van den Staat, maar het wezen van godsdienst en zedelijkheid, verbieden het ondersteunen der kerkgenootschappen door de overheid."

Dit is dus altijd mijne meening geweest en daarom kan ik met te meer overtuiging haar thans verdedigen. Steeds meende ik, dat de kerk nooit door zilveren handen moet worden bijeengehouden.

Het komt mij voor dat eene kerk, die pretendeert in het bezit te zijn van zoo groote geestelijke schatten als de Christelijke kerk, het moet verachten om gevoed en gesteund te worden door hare bestrijders. En wanneer nu in het adres van de Synode der Nederduitsch-Hervormde Kerk dat ingediend is bij deze Vergadering wordt gezegd, dat de overheid moet zorgen voor de behoeften der kerk, dan vraag ik: op welken grond moet de overheid zorgen voor de behoeften van de Ned. Herv. kerk? Men zegt daarin wel, dat men niet eischen mag, dat de Staat alleen onderhoudt datgene wat voor allen dienstig is, en dat is volkomen waar; maar wanneer er eene *algemeene* behoefte bestaat, dan mag men toch niet ter tegemoetkoming in die behoefte den een bevoordeelen boven den ander! Dat mag allerminst beweerd worden door hen, die behooren tot de voorstanders der vrije school en tot de tegenstanders van het door den Staat bezoldigd onderwijs; want deze beweren dat, juist omdat bij alle Nederlanders behoefte aan onderwijs bestaat, het onrechtvaardig is staatsinstellingen te maken, die maar voor een deel daarvan voldoen, en de anderen dwingt in eigen behoefte, op eigen kosten te voorzien. En indien het dus waar is dat er in het algemeen behoefte is aan kerken, dan mag de Staat de eene niet bevoordeelen boven de andere.

Daar ik reeds zoo lang gesproken heb, zal ik niet meer de verschillende argumenten nagaan, die de Synode van de Nederduitsch-Hervormde kerk heeft gebezigd om de Regeering te bewegen, tot mijn groot genoegen, om haar voorstel in te trekken of ons om het te verwerpen. De motieven, die haar daartoe leidden, zijn natuurlijk de mijne niet. Wanneer de Synode toch zegt: »een Staat, die noch zelf uitgaven betaalt voor den eeredienst, noch binnen zijne grenzen publiek-rechtelijke lichamen telt, welke zulke uitgaven doen, is de vrucht eener abstractie," dan moet ik opmerken dat dit volkomen onjuist is, want dat die abstractie wel degelijk bestaat in een ander werelddeel, grooter dan het onze! Het is dan ook merkwaardig, dat de Synode voorzichtig laat volgen: »de geschiedenis, althans die van ons werelddeel, kent zulke staten niet." Dit is zoo; maar wanneer de geschiedenis van andere werelddeelen ze wel kent, dan blijkt daaruit dat wat de synode bestrijdt, geenszins het resultaat is eener abstractie.

En wat nu aangaat het groote belang dat de Staat bij den godsdienst heeft, niemand kan daarvan meer doordrongen zijn dan ik; maar daaruit volgt niet, dat men den eeredienst moet subsidieeren. De overheid heeft ook groot belang bij handel en industrie, maar daarom behoeven de handelaren toch niet gesubsidieerd te worden. Zoo kunnen wij ook zeggen: wij stellen belang in de kerk, maar willen haar juist daarom zich zelf laten ontwikkelen, naar eigen kracht.

Ik kom dan ook met al de kracht die in mij is op tegen zeker adres, dat ook aan vele leden dezer Vergadering is medegedeeld, en eenige bekendheid in den lande verkregen heeft, namelijk dat van den heer Singendonck c. s., die verklaren (de juiste woorden herinner ik mij niet; het stuk zelf heb ik niet bij de hand) dat de Nederduitsch Hervormde kerk te gronde gaat, wanneer ze geen geld van het Rijk krijgt. Ik behoor tot die kerk, maar hoop haar nimmer den smaad aan te doen, te beweren, dat die kerk niet meer in stand kan blijven, wanneer zij geen geld meer krijgt van den ongeloovigen Staat! Zal ik nu, na dit lange betoog, een voorstel tot oplossing der quaestie doen?

Neen, Mijnheer de Voorzitter, ik zal dat niet doen en wel om deze redenen: vooreerst is de zaak in deze Kamer niet genoegzaam voorbereid; wij zouden ons door haar thans te behandelen, indien wij eene althans naar mijn inzien rechtvaardige beslissing wilden nemen, schuldig maken aan dezelfde onvoorzichtigheid, als waaraan men zich in 1798 schuldig gemaakt heeft, door een besluit te nemen, waarvan men de portée niet voldoende doorzag, en dat dan ook niet voor uitvoering vatbaar bleek. Natuurlijk zullen de Kamerleden niet individueel deze zaak voldoende bestudeerd hebben en nog veel minder op mijne autoriteit afgaan ten opzichte van historische quaestiën. Het is daarom wenschelijk dat deze zaak nader onderzocht worde en daartoe zal in de eerstvolgende jaren eene goede gelegenheid bestaan. Want deze belangrijke quaestie zal bij de rechterlijke macht gebracht worden, en ik hoop dat deze die zaak met al den ernst, dien zij vereischt, zal onderzoeken. Men kan wel zeggen dat de rechterlijke macht daar een stokje bij zal steken en door eene algemeene phrase zich van de zaak zal afmaken; maar als oud lid van de magistratuur weiger ik te gelooven dat de rechterlijke macht, eenmaal voor zulk eene quaestie gesteld, niet alle vooroordeelen, alle considerातiën van nut en utiliteit, alle persoonlijke belangen zou op zijde stellen, om slechts te vragen *wat recht is.* Dan zal er gelegenheid zijn om zijne sustenus pro en contra duidelijk uiteen te zetten en aan de stukken en historische gegevens opnieuw te toetsen, en dan zal de Kamer en het land weten waaraan men zich in deze zaak te houden heeft. En wij kunnen met te meer gerustheid dezen weg inslaan, omdat, gelijk ik reeds meermalen heb opgemerkt, dit toch geene algemeene grondwetsherziening is, en wij gemakkelijker dan vroeger in de gelegenheid zullen worden gesteld om het een of ander speciaal grondwetsartikel te herzien, daar de Kamer elke vier jaren ontbonden wordt en de Regeering of de Kamer dan telkens vóór de ontbinding eene solutie van de quaestie kan voorstellen.

Het is om deze redenen, dat ik, met volle overtuiging het Regeeringsvoorstel bestrijdende, mij toch zal onthouden om een voorstel tot verbetering te doen.

Kerkelijke Berichten.

Zestal.

NEDERLANDSCH HERV. KERKGENOOTSCHAP.

Weesp: P. Bartstra te Wassenaar, H. van Griethuizen Azn. te Burgwerd c. a., C. Hattink te Apeldoorn c. a., R. Jaarsma te Balk, G. J. van Limburg te Uithoorn en T. J. Ringeling te Krimpen aan de Lek.

Beroepen.

NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERKEN.

Haastrecht, M. J. Bouman te de Meern.

NEDERLANDSCH HERV. KERKGENOOTSCHAP.

Ammerstol, J. A. T. Sperna Weiland te Dongen.
Renkum, N. Warmolts te Sexbierum.
Rilland Bath, V. Roos, cand. te Utrecht.
Tholen, G. J. Barger te Driebergen.
Akersloot, J. Jelgersma te Heeuvliet.
Zuiten, C. J. Lammerink te Woerden.
Berg-Ambacht, J. W. H. Kalkman te Monster.
Goutum en Schwichum, P. A. J. Jas te Leeuwarden.
Oudega, Idsega en Sandwinden, J. W. H. Kalkman te Monster.
Heinenoord, F. A. van Schaick te Groote Lindt en Heer Oudelands-Ambacht.
Oud-Beierland, G. Nijhuis te Berlicum (Friesland).
Scheveningen, C. J. Lammerink te Woerden.
Breedevoort, V. Roos, kand. te Utrecht.
Zuiderwoude (bij Monnikendam), J. Brandsma, kand. te Oldemarkt.
Bovensmilde, V. Roos, cand. te Utrecht.

CHR. GER. KERK.

Ten Post, H. Bulder te Aalden.

REMONSTR. BROEDERSCHAP.

Meppel, W. M. de Vries te Dokkum.

Aangenomen.

NEDERLANDSCH HERVORMD KERKGENOOTSCHAP.

Putten (Veluwe), J. J. C. v. Toorenenbergen te Eemnes-Buiten.
Hurwenen, H. Th. Barbas te Hollandscheveld.
Langweer c. a., F. Kampstra te Stavoren.
Sas van Gent en Philippine (gecombineerd), J. H. C. Israël te Maria-Hoorebeeke (in België).

CHR. GER. KERK.

Grand-Rapids (N.-A.), S. B. Sevensma te Nijmegen.

Bedankt.

NEDERLANDSCH HERVORMD KERKGENOOTSCHAP.

Nijega en Elahuizen, C. R. Rijnenberg te Dantumawoude.
Ermelo, J. J. C. v. Toorenenbergen te Eemnes-Buiten.
Baarze en Akkooy, H. Th. Barbas te Hollandscheveld.
Visvliet, J. Heeringa te Terhorne.
Nieuwenhorn (cl. Brielle), A. Wunder te Noordgouwe (cl. Zierikzee).
Roswinkel, J. Doorenbos te Oosterbierum.

EVANG. LUTH. KERK.

Vlissingen, H. R. Snijder te Medemblik.

Advertentiën.

Aan allen die mij *de Herauten* gratis zonden, betuig ik door dezen mijn oprechten dank.
Ds. BROEKHUIJSEN, te *Sliedrecht.*

f 180. ORGEL. f 225.

Voorhanden een groot **Fransch Harmonium-Orgel**, 4 spel, 13 Registers, voor *f* **180**, en een **Amerikaansch Orgel**, met 15 Registers, voor *f* **225**. Beide zoo goed als nieuw en zeer geschikt voor Locaalgebruik bij

M. J. RADIUS,
Keizersgracht 305, Amsterdam.

Bij R. BOERMA, Groote Appelstraat, *Groningen*, is verkrijgbaar:

Twaalf Feeststoffen,

van P. A. DU CLOUX, Emer. Pred. te Bedum. Tweede verbeterde en vermeerderde uitgaaf, voorzien van een nieuwe voorrede. Prijs *f* **1.**

Mede verkrijgbaar bij G. J. REITS, te *Groningen.*

Toezending geschiedt franco na ontvangst van het bedrag. (255)

WERVING VOOR OOST-INDIË.

VOOR Nederlanders { Handgeld bij zes-jarige verbintenis *f* 300. Aanbrengpremie . . . . . „ 10.

Zij die zich willen verbinden moeten zich aanmelden bij een der Plaatselijke of Garnizoens-Commandanten of bij den Commandant van het Werfdépôt.

Inlichtingen kunnen gevraagd worden aan alle Burgemeesters en, *ongefrankeerd*, aan het Dept. van Koloniën. Zij worden *kosteloos* gegeven

PELOUBET & Co., te NEW-YORK.

REED-PIPE-ORGAN,

(PIANO STIJL).

De aandacht van Orgelliefhebbers, Organisten en Kerkbesturen wordt gevraagd voor het **REED-PIPE-ORGAN**, instrument van nieuwe vinding, van PELOUBET & Co., te *New-York*, fabrikanten van de beroemde

Standard Organ -- Model-Orgel.

De toon van het **REED-PIPE-ORGAN** is van indrukwekkende schoonheid en is van zoo uitstekende hoedanigheid, dat hij op gelijke lijn met het beste Pijporgel, ja zelfs in vele opzichten daarboven moet worden gesteld; hij paart verbazende kracht aan aangrijpende bezielende liefelijkheid en biedt een ongekenden rijkdom aan schakeeringen.

Terwijl het **REED-PIPE-ORGAN** dezelfde voordeelen biedt als een Pijporgel van eerste kwaliteit, behoeft het veel minder ruimte, geen onderhoud en het kost slechts een derde van den prijs. De soliditeit is volstrekt.

Door de eerste Organisten en Musici in de Vereenigde Staten zijn deze Orgels geëxamineerd en zij hebben eenparig de meest onverdeelde bewondering en waardeering voor het **REED-PIPE-ORGAN** uitgesproken.

HET STANDARD ORGAN,
MODEL-ORGEL,

van PELOUBET & Co., te *New-York*, onderscheidt zich gunstig door zijnen omvangrijken, lieflijken en zangrijken toon, groote soliditeit en schoonen vorm, en is in eene sorteering van **25** exemplaren doorloopend in mijne Magazijnen voorradig.

Men vrage Catalogus.

Generaal-Agentschap voor Nederland.

C. KETTNER, 1ste Magazijn en Kantoor, Kalverstraat 52.

AMSTERDAM, Groote Magazijnen en Fabriek, Spuistraat 231.

Doop-, Trouw- en Lidmatenboeken
zijn te bekomen bij:
A. JONGBLOED, Leeuwarden.

Calvijn's Institutie,

vertaald naar de laatste Latijnsche uitgave. Drie lijvige octavo boekdeelen.

Prijs *f* 11.50.

Uitgave van ZALSMAN, te *Kampen.*

Heden verscheen bij F. C. RAHMS, te *Oudewater:*

KORT VERHAAL

van het optreden van het Classicaal Bestuur van *Gouda* te *Oudewater.*

II. Gevolgen,

met een woord tot vriend en vijand, door **Ds. W. F. A. WINCKEL.**

Deze Brochure van 48 bladz. is bij iederen Boekhandelaar en tegen toezending van **30 Cts.** verkrijgbaar. (232)

IS VERSCHENEN:

De **Tweede druk** van DE REDE, gehouden door Professor D. K. WIELENGA, bij de overdracht van het Rectoraat, op 21 December jl., getiteld:

DOLEERENDE KERKEN.

Prijs **50 Cts.** Te bekomen bij iederen soliden Boekhandelaar en bij den Uitgever
A. GEZELLE MEERBURG, te *Heusden.*

Vrije Universiteit.

De tijd voor de jaarlijksche algemeene Vergadering breekt al spoedig weêr aan. Zij de samenkomst, die dit jaar te *Middelburg* zal gehouden worden, en wel den 15 en 16 Juni, een rijk gezegende, en kenmerke zij zich door een broederlijken geest, zooals tot hiertoe zoo kennelijk het geval was, waardoor deze samenkomsten stellig onder de liefelijkste mogen gerangschikt worden. Er is weêr overvloedig dankenssto! voor hen, die gewoon zijn op des Heeren wegen te letten.

Het afgeloopen jaar, zóó rijk aan stormen van allerlei aard, was wel geschikt om in meer dan één opzicht de noodzakelijkheid der Vrije Universiteit aan te toonen. Hoe wonderlijk b. v. is het voorzienig bestuur Gods niet te noemen, waardoor ons reeds zeven jaar geleden een Vrije Universiteit werd geschonken, toen er van kerkelijke questie nog geen sprake was, opdat het ons niet ontbreken zou aan de vormschool voor onze aanstaande predikanten. Toen ik het voorrecht mocht hebben een paar weken geleden, met Ds. Lion Cachet van Rotterdam, de vergaderingen der Synode van twee der Presbyteriaansche kerken van Schotland bij te wonen, was dit niet het minst één der zaken, die onze Schotsche broeders trof, dat zóó kennelijk de Voorzienigheid Gods in deze openbaar was geworden, dat Hij ons deze opleidingsschool voor onze leeraren had gegeven, zóó gernimen tijd vóór de vervolgingen der Synodalen.

Gelijk de Israëlieten uit Egypte *gedreven* moesten worden om hunnen God in de woestijn te mogen dienen, worden thans de belijders van den Naam des Heeren uit het Synodaal genootschap uitgedreven, opdat zij niet langer zouden blijven verkeeren daar, waar zij hunnen God toch nimmer in waarheid en met een goede conscientie dienen konden; maar het mocht hun toch niet aan voorgangers ontbreken. En ziet, daar staat nu onze Vrije Universiteit als een monument van des Heeren trouwe zorg, met haar schaar van kweekelingen, die gereed staan, of bijna gereed zijn om de bediening des Woords te aanvaarden, nadat zij eerst grondig onderwezen werden in de aloude beproefde waarheid. Waarlijk, des Heeren gedachten zijn hooger dan onze gedachten. Zijne goedertierenheid zal eeuwiglijk *gebouwd* worden (Psalm 89 vs. 3) en — zooals onze berijming er zoo kernachtig bijvoegt: »naar Zijn gemaakt bestek."

De jaarverslagen worden in de volgende week rondgezonden aan heeren agenten en correspondenten, welke zeer beleefd en dringend uitgenoodigd worden, die zoo spoedig mogelijk te doen bezorgen, opdat ieder bijtijds in bezit zij van een verslag.

De administratie der Exploitatie-maatschappij van Staatsspoorwegen heeft goedgevonden aan allen, die de jaarvergadering wenschen bij te wonen, kaartjes *enkele reis* af te geven, welke tevens voor de *terugreis* zullen gelden. Aan de stations der Staatsspoorwegen zullen deze alzoo te bekomen zijn. Zij, die logies wenschen te Middelburg, gelieven zulks vóór 7 Juni op te geven aan den heer A. B. Crucq, met vermelding van hun maatschappelijk beroep. Men wil zooveel mogelijk *trachten* broederlijke herbergzaamheid te verleenen, terwijl verder à *f* 1.50, *f* 2 en *f* 2.50 logies te bekomen is.

Na ernstig beraad werd voor dit jaar Middelburg voor plaats van samenkomst gekozen. Er bestonden daarvoor gewichtige redenen. Wij hopen dat onze trouwe broeders en zusters van het Noorden daardoor niet afgeschrikt zullen worden, over te komen. Als de Heere ons het leven spaart, zoeken wij hen spoedig in hunne eigene haardsteden weder op.

W. HOVY

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Collecten: door Ds. P. J. W. Klaarhamer uit Biggekerke *f* 10. Aan schenkingen: door Idem van een dienstbode, gecollect. in het Schuttershof te Middelburg *f* 0.50; door den heer W. Kuhler Wzn. van Mevr. N. te Middelburg *f* 2.50; door Ds. B. van Schelven van een lidmaat catechisant te *f* 1; door Ds. Van Coeverden Adriani te Oud-Beierland, van een zuster der gemeente *f* 1, van 3 jonge meisjes uit Strijen met een hartelijk schrijven *f* 1.25, te zamen *f* 2.25; door den heer W. Hovy van N. N., door tusschenkomst van den heer Jb. Kievit te Den Bommel *f* 2; van de Scheveningsche Zondagsschool 2 Kron. 20 : 12½ *f* 10; van Mevr. H. te 's-Hage *f* 10; gecollecteerd door diakenen der Ned. Geref Kerk te Amsterdam Maison Stroucken *f* 0.50, Vereeniging B. H. *f* 1.50 te zamen *f* 2; door den heer R. Fuik van Mej. V. Z. te Leiden *f* 10; door Ds. N. A. de Gaay Fortman van den heer B. te V. *f* 2.50; door den heer W. Hovy van Mej. M. E. te Z. *f* 10.

Voor het Hospitium:

Door den heer R. Fuik van Mej. V. Z. te Leiden *f* 5.

Voor het Studiefonds:

Bij Prof. Dr. A. H. de Hartog ingekomen: door den heer A. B. Stompff te 's Hage, van een onbekende door tusschenkomst van den heer Iperlaan *f* 2.—; door Ds. P. J. W. Klaarhamer van Mej. de W. te Middelburg *f* 2.50; door Ds. J. J. A. Ploos van Amstel uit de kas der uit- en inw. zending te Reitsum *f* 10—; door Diakenen der Ned. Geref. Kerk te Amsterdam, gecollecteerd in Maison Stroucken van F. O. *f* 2.50.

S. J. SEEFAT, *Penningmeester.*
Lijnbaansgracht 248.

SCHOTSCHE ZENDINGSKERK.

GODSDIENSTOEFENING.

Zondagmorgen, 10 uur, F. W. A. KORFF.
Zondagavond, 6 uur, A. VAN OS.
Vrijdagavond, 8 uur, Vergadering met de leden der Afd. Amsterdam van de Nederlandsche Vereeniging voor Israël en Hiërosolyma-Capta

GEDRUKTTER KON. NEDERL. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESSTRAAT, 106, AMSTERDAM.